

Mobilfónia és nyelvhasználat

A nyelvészeket a mobiltelefonnal kapcsolatban számos kérdés érdekelheti – meglepő módon a legkevésbé talán az, hogy milyen hatással van a mobiltelefonok terjedése a nyelvhasználatra. Azért van ez így, mert ezek a hatások leginkább csak új szavak megjelenésében mérhetők, az ilyen típusú változások pedig annyira jól ismertek, és következményei olyan csekély jelentőségűek, hogy nemigen számíthatnak a nyelvi változások elméletét kutatók lelkes érdeklődésére. Hasonlóan ahhoz, ahogyan az agy működését és architektúráját sem változtatták meg a mai technikai változásoknál sokkal robusztusabb hatások sem (Pléh 2002), a nyelv funkciói és működése is túlon túl komplex és sokféle módon beágyazódott ahhoz, hogy a nekünk talán hatalmas ugrásoknak tűnő változások alapvető, vagy akár jelentős módosulásokat hozzanak létre benne. Az újabb esettanulmányok tartalmilag persze érdekesek lehetnek, de nem várható, hogy alapjaiban rengetik meg a nyelvi változás mechanizmusáról eddig szerzett ismereteinket.

Ennél valamivel izgalmasabbnak tűnik az a kérdés, hogy az emberek miként vélekednek ezekről a változásokról – részben azért, mert ezek a vélekedések maguk is befolyásolják a nyelvhasználatot, részben pedig azért, mert ezeknek a véleményeknek a kölcsönhatásai is hozzájárulnak annak az új értékrendnek és normarendszernek a kialakulásához, amely mércéül és mintául szolgál ahhoz, hogy megfogalmazzuk az új technikai eszközökhöz fűződő viszonyunkat. Másként fogalmazva: a vélekedéseknek a technikai eszközök képének és a hozzá fűződő viszonyoknak a társadalmi megkonstruálásában van nagy szerepük. Mint egy nemrégiben megjelent könyvben Ian Hutchby (2001) írja, interakcióink módjait nemcsak az befolyásolja, hogy éppen valamilyen technikai eszköz segítségével vagyunk kapcsolatban egymással, hanem ezzel egy időben mi magunk alakítjuk ezeknek a technikai eszközöknek a kulturális és interakciós tartományait.

De még ennél is érdekesebb lehet azt megvizsgálni, hogy magukról a nyelvi funkciókról hogyan tudhatunk meg többet, ha azt, amit a nyelvhasználat korábbi közegeinek kutatása során megtudtunk, kiegészítjük egy másfajta, új nyelvhasználati közeg kutatásából vett adatokkal. Olyan kérdések vizsgálata kapcsolható ide, mint például az, hogy a szóbeliség hogyan veszi vissza a nyelvhasználati tartományokat az írásbeliségtől; vagy hogy a nyelv sokak által elsődlegesnek, sőt jó néhány nyelvész szerint kizárólagosnak tartott funkciója, a kapcsolattartás elsődlegesnek vagy másodlagosnak bizonyul-e ebben az új közegben a gondolatközlő funkcióval szemben.

A mobilfónia és a nyelvhasználat kérdései természetesen nem választhatók el az információs társadalom egyéb jellegzetességeinek vizsgálatától. Ezért nevezhető nagyon kedvezőnek az a körülmény, hogy 2001 januárjától egy transzdiszciplináris programban dolgozhatnak együtt filozófusok, pszichológusok, szociológusok, nyelvészek – a kutatás egyébként az MTA Filozófiai Kutatóintézete köré szerveződik, vezetője Nyíri Kristóf. E közös kutatások eddigi eredményeit több konferencián és kötetben foglaltuk össze;¹ nyelvészeti vonatkozású témáiból pedig önálló szekciót

¹ A kutatásról és a konferenciáról a <http://www.fil.hu/mobil> oldalon olvasható részletes tájékoztatás; az eddig megjelent kötetek: Nyíri 2001a; 2001b; 2002a; 2002b; 2003.

szerveztünk *A mobilkorszak nyelvezete* címmel a 12. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszuson. A következő tanulmányok e szekció előadásai közül valók.

Bencsik Vilmos írása azzal foglalkozik, hogy a napjainkban kialakuló másodlagos szóbeliség kora miben különbözik az elsődleges szóbeliség és az írásbeliség korától, illetve miben egyezik meg velük. Petteri Laihonen a telefonálással kapcsolatos klasszikus kutatásokat ismerteti, ezek kiindulópontként szolgálhatnak az újabb technikával megvalósuló, s valószínűleg részben más jellegzetességeket fölmutató társalgások elemzéséhez. Mester Béla – a szekcióban elhangzott, lapunkban részben már publikált (2002/10–12. 130., a szerk.) – művelődéstörténeti és filozófiai szempontból boncolgatja a nyelvhasználat és a hatalom viszonyát; s azt, hogy a régebben kidolgozott módszerek hogyan használhatók föl a jelenkori összefüggések jobb megértésére. Sándor Klára a WAP-on zajló beszélgetések megfigyelésekor azt vizsgálta, hogy milyen nyelvi eszközökkel fejezik ki összetartozásukat a virtuális közösség tagjai, és hogy hogyan alakul valóságossá a kezdetben virtuális chatelő közösség.

IRODALOM

Hutchby, Ian 2001. *Conversation and Technology: From the Telephone to the Internet*. Oxford: Blackwell.

Nyíri Kristóf (szerk.) 2001a. *Mobil információs társadalom*. Budapest: az MTA Filozófiai Intézete.

Nyíri Kristóf (szerk.) 2001b. *A 21. századi kommunikáció új útjai*. Budapest: az MTA Filozófiai Intézete.

Nyíri Kristóf (szerk.) 2002a. *Allzeit zuhanden*.

Gemeinschaft und Erkenntnis im Mobilzeitalter.

Wien: Passagen.

Nyíri Kristóf (szerk.) 2002b. *Mobilközösség, mobil-megismerés*. Budapest: az MTA Filozófiai Intézete.

Nyíri Kristóf (szerk.) 2003. *Mobile community, mobile learning*. (Sajtó alatt.)

Pléh Csaba 2002. Közlési technikák és gondolkodásmódok. *Világosság*, 8–9. sz., 9–10.